

LEVÉLVÁLTÁS

Erdélyi Függetlenek
vagy Ének A Transylván Parnassus Megvételéről
Írta: Fekete Tivadar

Kedves Osvát Kálmán!

Kezdem ezzel: esztendőök óta a Te időszakonként éledő és időszakonként kihunyó újságjaid azok, amelyekbe az erdélyi független írás azilumot kereső vándorai menekülni szoktak. Szándékosan mondtam *újságot* s nem revüt, irodalmi lapot, mert Erdélyben – hitem szerint – Te vagy az *újságíró*. Véleményed (publicisztikai értelemben vett véleményed) és független ítéleted – tisztán és kritikusan – csak Neked van; és, gondolom, helyzeti energiáidnál fogva csak Neked lehet!

A *Repríz* élesztette fel bennem azokat a meggondolásokat, amiket közlök Veled, az a *Repríz*, amelynek harmadik száma már megközelítette célkitűzésedet: halott értékeknek élővé avatását, és élő értékek megmentését az elmúlásunk utáni időkre.

A művészetnek, az irodalomnak forrása: az individuum. Egy íróasztal, – eh, még több – egy tollszár, – nem, még ennél is több – egy tollhegy – még több! egy remegés, egy villanó vízió, egy csillanó szikra, foghatatlan gondolat. Megfogni ezt a víziót, ezt a villanást, ezt a szikrát kollaborációval nem lehet; nem, még akkor sem, ha nekidurálná magát az Académie Française maga (az írók *gazdasági* csoportosulását elfogadom. De lobogót ne vigyen senki. Lobogót, amire jelszavakat rajzolna. Jelszó és egyéniség: épp úgy nonszensz, mint egy anyaméhből kétszínű iker: néger és fehér.) A Francia Akadémia nem bűnös abban, hogy mind a negyven zöldfrakkos úr külön is halhatatlan. A gazdasági társulást viszont egy kisebb *Kenderfonó R. T.* is megszervezheti, ehhez nem kell írónak lenni.

A felérző író, a felremegő intellektus, a megszállott terület, a szent epilepsziás nehezen illeszkedik az írói cégtársulás kompakt keretei közé. A Parnasszust csak egyedül kell, egyedül szabad, egyedül lehet megmászni. Ha ennek a kis irodalmi dombnak a megvételére turista társaság alakul, s ennek tagjai – fent nevezett Kenderfonó R. T.-től beszerzett kötelekkel egymást húzzák a csúcok felé, könnyen megeshetik, hogy egy másik szemfüles egyéni cég – Moskovits! – megelőzi őket.

De miért, hogy azok, akik magánosan keresik útjukat – előbb jutnak a tetőre, mint a kötelesek?

Egyszerű. Szárnyuk van.

Úgy állsz magadban, Osvát Kálmán, mint árva gólya.

... Egy teleknek a lábában,

Felrepülne, messze szállna

Ámde el van metszve szárnya...

A hosszú ollók és a rövid szerkesztők vágják a szárnyaidat. És a turisták. A csúnya emberek. Akiknek nehéz fölnézni a dombtetőre.

Én gyakran menekülök más országba az erdélyi telek lábából. Párizsból jövet itt találok a Reprízt, és kiáltom: ide madarak, a gólya mellé! Ne legyen egyedül. Ide az összes exkluzivitásra kárhozott és áldott bizarr tollú tehetség-madarakkal, a mély torkúakkal, a haragos taréjúakkal, a másképpen bűgőkkel, a szivárvány szárnyúakkal, a pávalegyezőkkel, a rikoltó bóbítákkal, a

fészektelenekkel, a féktelen fajdkakasokkal, az erdélyi erdők halálszagú titkait extravagánsul sikoltó kuvikokkal, az űzöttekkel, a kizártakkal, a kalitkán kívüliekkel, és ide-ide a morzsákért csipegő, énekelni akaró fagyott kis verebekkel, akik meghalnak, mert sohasem olvassák el csipogásaikat a redakciók kietlen ketreceiben. És ide a felhők barnaságából felhőt felsuhintó, vihart áthatító, szép, villám villanású sasokkal, akik felköltik a Napot...!

A párizsi Szalonok tendenciózus szervezettsége kergette ki magából az Indépendants-okat. tiszta haszon, hogy az Independents már – új Akadémia. (1300 független festő 3200 képet függesztett ki ide a Grand-Palaisban.)

Hát ide figyeljete, ti kedvetek ellenére exkluzívek (S Te, Osvát Kálmán egy percre ne hallgass ide) a Reprízből fel kell építeni az *Erdélyi Függetlenek* lapját. Tévedtek, ha azt hiszitek, hogy a napisajtó elhallgatása: ölt. Csak idő kell és türelem. S mivel idő van, de a türelmünk fogyóban: a független erdélyiek álljanak Osvát mellé. Akik vannak, mind! Lássuk, ki nyer...? Fussunk versenyt. Ki esik el? Másszunk hegyet. Ki bukik le? Írjunk könyvet. Kié fog elfogyni – nem az oktroj – a könyv miatt? És írjunk újságot, független bátor, komoly, szántóvető, maghinto és értékarató lapot, lássuk, kivirul-e az orchidea a teleknek a lapjából?

Osvát Kálmán: annyiszor harangoztál, még egyszer zúgjad fel a berkeket. Sokan keresünk Téged, verekedéseid eddig is a mi nevünkben dübörögtek. Egy új holnapos érat, vagy erdélyi Nyugatot várunk tőled, kritikád tiszta üllőjén kiütött acéltalentumokat, akik Tőled csak annyira függnak, mint Te tőlük. S az új Erdélyi Függetlenek csoportos jelentkezése íveljen el a laptól a pódiumig, a pódiumtól a hangversenyteremig. Trombitájuk legyen a tehetség, dobjuk – együvé tartozásukban is – a mindenekfelett való egyéniség. A Kenderfonó R. T.-vel és Pantheoni Betéti Társasággal szemben – szemben...? nem! felette! – mondjuk ki az Erdélyi Független Írók-at, jelszó nélkül és lobogó nélkül, csak egy lappal: a Reprízzel, vagy a Reprízből átformált új, bátor és álarc nélküli revüvel.

Ezt kérem, kérjük Tőled, Osvát Kálmán.

Híved:

Helikon

(Válasz egy levélre)

Amilyen szerény vagyok, olvasókul is megelégedném annyi erdélyi madárral, amennyinek fajtáját Fekete Tivadar felém hessegeti, sastól a verébig. Két dologtól félek és az egyik félelmem elég alapos: hogy Fekete Tivadar még nem dörzsölte ki szeméből párizsi látomásait, s a gazdag lehetőségek titkait vetíti rá erre a jól áttekinthető szikes, lakatlan világra. A másik félelmem sem egészen alaptalan: hogy az egy,pár fészektelen erdélyi tollas aligha fog valami nagy elragadtatással repülni hozzám, hogy most már együtt legyünk fészektelenek. Ami ne jelentse azt, hogy ne látnám a legszívesebben verébtől a sasig az egész madárfaunát, s fiatal képzelőmüket ne pótolnám meg a magaméval, hazudván versenyt velük erdőt, fészket, tavaszt, s mindent, amit csak madárszív szeret. Hajlott koromban már illik nekem egy kis gyermekesség. De őszintén szólva sok pozitív jót nem várok magunktól. Egyetlen reménysugár: ez a szkepticizmusom. Még sohasem úgy történtek a dolgok, ahogy én vártam volna.

Pozitív eredménye eddig csak egy van ennek a levélnek: kényszerített rá, hogy összekeressem a marosvécsi Helikon komplexum megtalálható szálait. Restség s némely tiszteletreméltó okok mindedig visszatartottak tőle.

Első kommunikációjától kezdve írói munkaközösségnek nevezi magát a Helikon, és ért e szó alatt azt, amit akar, legvalószínűbben olyan társulást, amely – hite szerint – optimális lehetőséget nyújt a benne csoportosultaknak írói képességeik akadálytalan kifejtésére, mentesíti őket kényszerű megalkuvások nyomasztó terhétől, felmenti az írókat attól, hogy egyben dilettáns kiadó is legyen, és hozzájuttatja írói munkájának optimális anyagi ellenértékéhez. Mójában van-e cselekedni mind e jókat, megítélni nem tudom; ha nincsen, sajnálatos, ha pedig van, akkor az sajnálatos, hogy mind e jókban kívülről még néhányan nem részesednek. Hogy a

helikoni társuláson kívül maradt írók, ezen a nem egészen kétségtelen anyagi hátrányon túl, egyéb sérelmeket is panasznak, annak az egyik oka, hogy e teljesen magánjellegű írói társulás olyan nyilvánossági bum-bummal jött létre, s azóta való működése is a kezük ügyébe eső nagy lapok olyan erőteljes publicisztikai támogatása mellett folyik, hogy a finom nüanszírozásra nem kapható szélesebb intelligencia körében a Helikon valamely hivatalos jelleget, a helikoni író – már pusztán tagsága által – bizonyos fémjelzést kapott, s ezzel egyidejűleg a csoportosuláson kívül állók egy kis devalvációt szenvedtek.

Tagadhatatlan, hogy a Helikon tagjai közt szép számmal vannak igen értékes, tehetséges emberek. Több tehetséges ember van benn a Helikonban, mint amennyi kimaradt belőle. Akár „szemben” velük, akár „felettük”, képtelenség egy új alakulás. „Mellettük” még elgondolható, de éppoly kevésbé realizálható.

Végül: hogy a Helikon sajtószolgálatát kívülállókkal szemben igen sokszor elfelejtkezik a legegyszerűbb méltányosságról is, abban talán vétkeztek a Helikon újságírói tagjai egytől-egyig, de felelősségre csak egyenként vonhatók.

Legvégül pedig – hogy a magam részéről legalább a témát kimerítsem – az a sajátos társadalmi és társasági hálózat, amelynek a révén a Helikon estéi és könyvkiadványai talán könnyebben kapnak közönséget, mint a kívül maradt vállalkozásai, bírálat, sőt hozzászólás tárgyát is csak akkor képezhetnék, ha ténybeli bizonyítékok volnának arra nézve, hogy a helikoni írók szellemi függetlensége e szokatlan és érdekes elhelyezkedéstől befolyásolásokat szenved. Ilyen irányú vizsgálatra eddig egy évi fennállása alatt a Helikon még apropót sem adott.

Repríz, 1927. 4. szám